

Układ wymagań odpowiada układowi podręcznika. Kształcenie literackie i kulturowe jest powiązane z kształceniem językowym i tworzeniem wypowiedzi. Wymagania do poszczególnych działów programowych są podawane w takim porządku jak w podręczniku Krzysztofa Mrowcewicza *Przeszłość i dziś* – z podziałem na część 1 i 2.

Klasa 1 część 1

Dział programowy Tematyka i problematyka	Wymagania podstawowe (oceny: dopuszczający i dostateczny)	Wymagania ponadpodstawowe (oceny: dobry i bardzo dobry)
STAROŻYTNOŚĆ. GRECJA I RZYM		
UCZEŃ:		
Antyk – czyli korzenie naszej kultury. Mityczne początki literatury.	– wymienia najważniejsze osiągnięcia kultury greckiej i rzymskiej – krótko przedstawia starożytność jako epokę stanowiącą fundament kultury europejskiej – rozumie podstawy periodyzacji literatury (przyporządkowuje wybrane utwory do okresów, np. starożytność, renesans, oświecenie, romantyzm) – rozróżnia gatunki epickie, liryczne i dramatyczne (odwołując się do utworów poznanych w szkole podstawowej i ponadpodstawowej) – wskazuje greckie korzenie współczesnie funkcjonującego słownictwa (na wybranych przykładach) – wyjaśnia, czym jest filozofia i wymienia jej główne dyscypliny, – definiuje pojęcia: platonizm, stoicyzm, epikureizm,	– przedstawia, jak rozwijała się literatura starożytnej Grecji i Rzymu („mityczne” początki, periodyzacja) – wyjaśnia, czym były okres klasyczny kultury greckiej i złoty okres kultury rzymskiej – wyjaśnia antyczną etymologię pojęć: <i>literatura, poezja, epos, dramat, liryka</i> – wymienia i charakteryzuje ważniejsze gatunki liryczne powstałe w starożytności (np. hymn, tren, elegia, oda) – dostrzega antyczne korzenie rodzajów literackich: epiki, liryki i dramatu – przedstawia najważniejsze osiągnięcia kultury rzymskiej
1. Opowieści o bogach i bohaterach – starożytne eposy. Eposy Homera. Cechy i funkcje stylu epickiego. Starogrecki ideał człowieka. (fragmenty <i>Iliady</i> i <i>*Odysei</i> Homera).	– wykazuje się znajomością i rozumieniem fragmentów <i>Iliady</i> i <i>*Odysei</i>; potrafi je usytuować w całości utworów – określa tematykę i problematykę <i>Iliady</i> i <i>*Odysei</i> – wskazuje główne wydarzenia i bohaterów każdego z eposów – charakteryzuje Achillesa, Hektora i Odyseusza – rozpoznaje sposoby kreowania świata przedstawionego eposów Homera – wskazuje najważniejsze motywy i toposy obecne w <i>Iliadzie</i> i <i>*Odysei</i> – wymienia najważniejsze cechy starożytnego eposu (patos, podniosłość stylu, dwupłaszczyznowość świata przedstawionego, sposób prowadzenia narracji) – odnosi je do <i>Iliady</i> i <i>*Odysei</i> – krótko wyjaśnia pojęcia i terminy: heros, epos starożytny, inwokacja, patos, heksametr	– streszcza mity greckie związane z <i>Iliadą</i> i <i>*Odyseją</i>; interpretuje je, wskazując *archetypy i toposy – szerzej charakteryzuje najważniejszych bohaterów wojny trojańskiej, rozpoznając w nich ideał starogreckiego wojownika – wskazuje związek starożytnej eschatologii z motywami decyzji i czynów bohaterów – samodzielnie znajduje informacje o badaniach archeologicznych związanych z okresem „heroicznym” starożytnej Grecji – charakteryzuje epos starożytny jako gatunek literacki – wyjaśnia szerzej pojęcia i terminy: heros, inwokacja, heksametr, *illoczas, *stopa metryczna, patos, aoida – charakteryzuje właściwości stylu Homerowego, dokonując analizy stylistycznej wskazanego fragmentu

	– wykorzystuje w interpretacji eposów potrzebne konteksty (kulturowy, historyczny, mitologiczny, egzystencjalny) – rozpoznaje w tekście literackim patos – wskazuje słownictwo i środki stylistyczne charakterystyczne dla stylu podniosłego (w tym porównania homeryckie i stałe epitety) – na podstawie znanych fragmentów przedstawia główne cechy stylu Homera (podniosłość, opisowość) – *określa cechy epickiego wiersza homeryckiego (np. brak rymów, heksametr) – *charakteryzuje narratora eposu, wiążąc go z postaciami starożytnych aoidów – lokalizuje w czasie powstanie eposów oraz ukazane w nich wydarzenia – omawia wybrane dzieła sztuki związane z treścią <i>Iliady</i> i <i>*Odysei</i>; dostrzega żywotność motywów homeryckich w dziełach późniejszych epok – na podstawie eposu *(ó-w) wskazuje wartości ważne dla starożytnych Greków – charakteryzuje starogrecki ideał rycerza-herosa (jako harmonijne połączenie cech moralnych i fizycznych: piękna ciała i duszy) – trafnie stosuje w wypowiedziach w różnych znaczeniach pojęcia: heros, heroizm, heroiczny – wyjaśnia swoimi słowami pojęcia: etyczny, estetyczny, podaje właściwe przykłady – zabiera głos w dyskusji na temat, czy starożytne ideały mogą być cenne dla współczesnego człowieka – odczytuje tekst naukowy i wykorzystuje zawarte w nim informacje do interpretacji fragmentów <i>Iliady</i> i <i>*Odysei</i>	– *charakteryzuje styl Homerowy w pogłębiony sposób (np. zauważa brak „drugiego planu” wydarzeń) – wie, kim był Homer; przywołuje legendy związane z jego postacią – na podstawie ilustracji zamieszczonych w podręczniku wskazuje związki sztuki starogreckiej z eposem Homera – dostrzega żywotność motywów homeryckich w kulturze europejskiej, określa ich funkcje w dziełach późniejszych epok – wyjaśnia, dlaczego eposy Homera uważa się za początki literatury – ocenia postępowanie herosów i bogów opisane w <i>Iliadzie</i> z różnych punktów widzenia (w kontekście epoki oraz ze współczesnego punktu widzenia); – *wyjaśnia pojęcie: „<i>kalos kagathos</i>”; – podaje różne przykłady greckiego umiłowania piękna – *odwołując się do różnych tekstów kultury (książek, filmów, obrazów), określa znaczenie starożytnych ideałów piękna dla człowieka współczesnego – rozpoznaje nawiązania do tradycji antycznej w kulturze współczesnej – buduje dłuższą wypowiedź argumentacyjną (ustną i pisemną) na temat wartości ideałów starożytnych dla współczesnego człowieka; uzasadnia swoje sądy, odwołując się do różnych tekstów kultury
2. Mity i literatura. Mity genezyjskie. Bogowie i herosi. Funkcje mitów w kulturze. Różne sposoby odczytywania mitów.	– streszcza, opowiada ważniejsze mity greckie – wykazuje się znajomością i rozumieniem <i>Mitologii</i> Jana Parandowskiego (odpowiednio: <i>Część I Grecja</i>) – przedstawia i charakteryzuje postacie ważniejszych bogów i herosów greckich i *rzymskich – wyjaśnia terminy: <i>mit</i>, <i>topos</i>, *<i>archetyp</i>, <i>sacrum</i> i <i>profanum</i> – *wyjaśnia, co to znaczy, że mity dotyczą sfery <i>sacrum</i> – wyjaśnia, na czym polegają funkcje mitów: kulturotwórcza, poznawcza, światopoglądowa – podaje przykłady mitów kosmogonicznych, antropogenicznych, teogonicznych, rodowych – na podstawie poznanych mitów wskazuje podstawowe motywy, toposy i *archetypy ważne dla kultury europejskiej (np. topos labiryntu, wędrówki, arkadii, archetyp	– interpretuje poznane mity, analizując ich warstwę symboliczną – w sposób pogłębiony wyjaśnia, czym jest mit i *jaką rolę odgrywał w społecznościach dawnych oraz jaką odgrywa dziś – przedstawia funkcjonowanie motywów mitycznych w kulturze europejskiej (na wybranych przykładach) – *na podstawie przykładów związanych z mitologią grecką dowodzi, że tradycja śródziemnomorska jest ważnym źródłem kultury europejskiej – *analizuje strukturę czytanego eseju Zygmunta Kubiaka: odczytuje zawarte w nim sensory, sposób prowadzenia wywodu, charakterystyczne cechy stylu – *na przykładzie znanych mitologizmów przedstawia właściwości języka jako nośnika i przekaźnika treści kulturowych

	władcy, zdobywcy, wojownika, matki, góry i dołu, motyw prometejski...) – określa wartości ważne dla starożytnych, które wpisane są w opowieści mityczne – wskazuje mitologizmy utrwalone w naszym języku i wyjaśnia ich znaczenie – wskazuje różnego typu nawiązania do mitów greckich w dziełach literatury i innych sztuk pochodzących z epok późniejszych – czyta ze zrozumieniem fragment eseju Zygmunta Kubiaka z tomu <i>Brewiarz Europejczyka</i>; znajduje w nim potrzebne informacje, przetwarza je i wykorzystuje w tekście własnym – analizuje strukturę tekstu Zygmunta Kubiaka: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu i argumentację – na wybranych przykładach wskazuje różne płaszczyzny interpretacji mitu (np. dosłowną, religijną, symboliczną, światopoglądową itp.)	
3.Tragedia i teatr grecki. Budowa tragedii antycznej. Obraz ludzkiego losu ukazany w tragedii greckiej. Komedia starożytna. Geneza teatru starogreckiego.	– wykazuje się znajomością i rozumieniem <i>Antygony</i> Sofoklesa – streszcza, opowiada utwór, przedstawia przebieg ukazanych w nim wydarzeń – wskazuje i ocenia motywy decyzji bohaterów – na podstawie <i>Antygony</i> i mitów tebańskich przedstawia antyczną wizję ludzkiego losu (określa rolę przeznaczenia) – wyjaśnia, na czym polega tragiczna sytuacja, w jakiej znaleźli się bohaterowie – przedstawia antyczną koncepcję tragizmu – *wyjaśnia, na czym polega konflikt tragiczny w <i>Antygonie</i> na różnych płaszczyznach (np. boskie – ludzkie, jednostka – społeczeństwo, uczucie – rozum) – wykorzystuje w interpretacji utworu potrzebne konteksty (np. mitologiczny, egzystencjalny, kulturowy) – w swoich wypowiedziach poprawnie używa terminów: <i>wina tragiczna, konflikt tragiczny, wybór tragiczny</i> – na przykładzie <i>Antygony</i> przedstawia budowę tragedii antycznej, wskazując najważniejsze jej elementy – wyjaśnia rolę chóru (odwołując się do konkretnych fragmentów utworu) – wyjaśnia, na czym polegała koncepcja trzech jedności tragedii antycznej, – wskazuje inne zasady rządzące budową tragedii antycznej (np. nie więcej niż trzech aktorów na scenie, „ozdobny” język itp.) – przedstawia genezę dramatu antycznego – opowiada o wyglądzie i funkcji amfiteatru greckiego, strojach aktorów itp. – wymienia najważniejszych twórców tragedii greckiej	– nazywa i analizuje wartości, których bronią bohaterowie <i>Antygony</i> – wyjaśnia terminy: <i>wina tragiczna</i> – (*<i>hamartia</i>), tragiczne zbłądzenie, katastrofa, odwołując się do losów bohaterów tragedii (redaguje definicje) – *wyjaśniając, czym był tragizm w dramacie antycznym, odwołuje się do przeczytanych fragmentów literatury naukowej – przy pomocy słowników precyzuje znaczenie wyrazów: <i>tragiczny, dramatyczny</i> – * wyjaśnia, jak starożytni rozumieli naśladowczy charakter sztuki – *wyjaśnia znaczenie terminu „poetyka” – opisuje budowę tragedii antycznej, używając określeń: <i>epeisodion, stasimon, prologos, parodos, eksodos, epilogos, katastrofa, perypetia</i> itp. – wyjaśnia powyższe pojęcia i odnosi do fragmentów znanego utworu – *objaśnia termin <i>logos</i>, podając jego różne znaczenia; odnajduje jego obecność we współczesnym słownictwie – posługując się samodzielnie znalezionymi materiałami, wygłasza referat na temat genezy i znaczenia teatru w starożytnej Grecji

	– określa wpływ starożytnego teatru na rozwój sztuki teatralnej – *na podstawie wybranych dzieł (rzeźby, budowle) przedstawia główne cechy sztuki greckiej okresu klasycznego	– szuka literatury przydatnej do opracowania zagadnienia; samodzielnie zbiera i selekcjonuje przydatne informacje z encyklopedii, leksykonów, internetu itp. – *wskazuje religijną rolę teatru w starożytnej Grecji i jego społeczne uwarunkowania (demokracja ateńska)
4. Horacy na tle liryki starożytnej.	– wykazuje się znajomością i rozumieniem wybranych utworów Horacego – czyta wiersze Horacego głośno, wyraźnie, z właściwą intonacją – określa temat, nastrój, charakter czytanych wierszy, wskazuje i wyjaśnia główne ich motywy – swoimi słowami przedstawia filozoficzną i egzystencjalną problematykę wierszy Horacego, wskazuje motywy stoickie i epikurejskie – dostrzega i komentuje motywy i topoi ważne dla twórczości Horacego (<i>exegi monumentum i non omnis moriar</i>; arkadia, śmierć, przemijanie) określa ich funkcje w wierszach – interpretuje wiersze Horacego, wykorzystując potrzebne konteksty (biograficzny, literacki, filozoficzny) – charakteryzuje budowę czytanych utworów, *wyjaśniając, na czym polega jej klasyczny charakter – *wyjaśnia, na czym polegają uniwersalne wartości utworów Horacego – czyta ze zrozumieniem tekst naukowy na temat poezji Horacego i wykorzystuje zawarte w nim informacje	– interpretuje czytane wiersze Horacego – przedstawia własną propozycję odczytania wybranego utworu Horacego, wskazując w tekście miejsca stanowiące argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej – *krótko streszcza poglądy Horacego na sztukę – *wyjaśnia, jaką postawę artystyczną określa się mianem klasycyzmu – na podstawie czytanych wierszy określa, jaka była w starożytności pozycja artysty – *wyjaśnia znaczenie motywu <i>exegi monumentum</i>, odwołując się do wiersza Horacego i innych utworów (na podstawie samodzielnie znalezionych informacji) – wyjaśnia znaczenie słynnych Horacjańskich sentencji (*przytacza kilka z nich) – *w swoich wypowiedziach na temat literatury (i życia) trafnie przytacza niektóre sentencje Horacjańskie
	– określa, jakim gatunkiem była pieśń w poezji starożytnej i jaki był jej związek z muzyką (śpiewem) – wskazuje podstawowe wyznaczniki liryki jako rodzaju literackiego – podaje przykłady gatunków lirycznych – syntetycznie przedstawia postacie najważniejszych poetów starożytności (Tyrteusza, Safony, Anakreonta, Symonidesa, Teokryta, Wergiliusza, Owidiusza) – wymienia podstawowe gatunki poetyckie wywodzące się z antyku (m.in. pieśń, hymn, tren, elegia, sielanka, satyra...) – wyjaśnia pojęcia: <i>plejada</i>, <i>poezja tyrtejska</i>, <i>elegia</i>, <i>hymn</i>, <i>epigramat</i>, <i>epitafium</i>, <i>anakreontyk</i>, <i>erotyk</i>, <i>sielanka</i>, <i>idylla</i> – wyjaśnia, czym jest topos Arkadii i jakie jest jego pochodzenie	– *wyjaśnia pierwotne znaczenie pojęcia <i>liryka</i> i jego źródło – poprawnie stosuje w zdaniach przymiotniki: <i>liryczny</i>, <i>klasyczny</i> w różnych znaczeniach – redaguje hasła encyklopedyczne na temat poetów starożytnych – podaje przykłady poezji tyrtejskiej w literaturze różnych epok – *definiuje pojęcia: <i>plejada</i>, <i>poezja tyrtejska</i>, <i>elegia</i>, <i>hymn</i>, <i>epigramat</i>, <i>epitafium</i>, <i>anakreontyk</i>, <i>erotyk</i>, <i>sielanka</i>, <i>idylla</i>